

ره آورد اندیشه

مجموعه مقالات

(نگاه‌ها به تحولات و چالش‌های دنیای معاصر)

جلد نخست

سقوط امپراتوری‌ها

مقاله‌های سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۶

نویسنده

پروفسور حمید مولانا

تهران ۱۳۹۱

سرشناسه : مولانا، حمید، ۱۳۱۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: ره آورد اندیشه؛ نگاهی به تحولات و چالش‌های دنیای معاصر / نویسنده: حمید مولانا.
 مشخصات نشر : تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۰ -
 مشخصات ظاهری : ج.
 شابک : ج. ۱. ۲۶۰ - ۱۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸ دوره: ۱ - ۲۶۱ - ۱۲۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸
 مندرجات : ج. ۱. سقوط امپراتوری‌ها؛ مقاله‌های سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۶
 موضوع : سیاست جهانی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 حوزة : علوم سیاسی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 شناسه افزوده : شرکت انتشارات علمی و فرهنگی
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۰ ۸۵۹/۴۲۳ D
 رده‌بندی دیویی : ۹/۸۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۲۵۱۷۵

ره آورد اندیشه؛ مجموعه مقالات
 (نگاهی به تحولات و چالش‌های دنیای معاصر) (جلد نخست)
 سقوط امپراتوری‌ها (مقاله‌های سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۶)
 نویسنده: پرفسور حمید مولانا
 چاپ نخست: ۱۳۹۱؛ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
 حروفچینی و آماده‌سازی: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی
 لیتوگرافی: مینا چاپ؛ عطا؛ صحافی: دلشاد
 حق چاپ محفوظ است.

شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

○ اداره مرکزی: خیابان آفریقا، چهارراه حقانی (جهان‌کودک)، کوچه کمان، پلاک ۲۵؛ کدپستی: ۱۵۱۸۷۳۶۳۱۳
 صندوق پستی: ۹۶۴۷ - ۱۵۸۷۵؛ تلفن: ۷۰ - ۸۸۷۷۲۵۶۹؛ فکس: ۸۸۷۷۲۵۷۲
 آدرس اینترنتی: www.elmifarhang.ir info@elmifarhang.ir
 ○ مرکز پخش: شرکت بازرگانی کتاب گستر، خیابان آفریقا، بین بلوار ناهید و گلشهر، کوچه گلنام، پلاک ۷۲
 کدپستی: ۱۹۱۵۶۷۳۲۸۳؛ تلفن: ۲۳ - ۲۲۰۲۲۱۴؛ تلکس: ۲۲۰۵۰۳۲۶
 آدرس اینترنتی: www.ketabgostar.co info@ketabgostar.co
 ○ فروشگاه یک: خیابان انقلاب، روبه‌روی در اصلی دانشگاه تهران؛ تلفن: ۶۶۴۰۰۷۸۶

مقدمه

این کتاب، علوم انسانی و اجتماعی عصر ما را به آزمایش گذاشته و نظریات و تفکرات حاصله از آن را به چالش می‌کشد. رویدادها و تحولات جهانی آزمایشگاه ما هستند و رشته‌ها و مطالعاتی چون علوم سیاسی و اقتصادی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، مردم‌شناسی و زبان‌شناسی و حوزه‌هایی چون روابط بین‌الملل و ارتباطات، فلسفه و اخلاق، دین و مذهب مورد توجه ما می‌باشند. مجموعه مقالات و نوشتارهای این کتاب کوشش دارد تا حد توان و امکان به چهار سوال اساسی زیر پاسخ دهد:

۱. بزرگ‌ترین و مهم‌ترین عوامل تغییر در سازمان‌های بشری چیست؟

۲. معنا و شاخص‌های تکامل و پیشرفت انسان و جوامع انسانی چیست؟

۳. علل افول، سقوط و زوال قدرت‌ها را چگونه می‌توان دریافت؟

۴. آینده ما دست کیست؟

انسان مفسر زندگی است و زندگی مفسر انسان. به یک اعتبار، زندگی تفسیر شده آدمی است و هر تفسیری که انسان ارائه می‌کند در واقع زندگی او و دست کم زندگی تفسیر شده اوست. کوتاه سخن این که زندگی هم می‌تواند آن‌گونه که ما می‌دانیم و درک می‌کنیم و در مواردی آن‌گونه که می‌خواهیم، تفسیر شود، و هم می‌تواند آن‌گونه که خود هست تفسیر شود. در واقع، زندگی هرگز از محدوده فکر فاصله نمی‌گیرد و نمی‌توان انتظار داشت که روزی زندگی از حرم فکر بیرون رود. عکس این گفتار نیز صادق است: تصور نمی‌رود روزی، فکر از محدوده زندگی خارج شود.

عنوان این کتاب، ره‌آورد اندیشه را در وسیع‌ترین معنای ممکن می‌توان مترادف تاریخ و تفسیر

رویدادهای معاصر، با توجه به تجربه‌های ذهنی گوناگون بشری دانست. اگر عنوان مزبور را به این معنا بگیریم، ما انسان‌هایی هستیم که کیفیت تحولات جهان را با ذهنیت خود به معرض تجربه و آزمایش می‌گذاریم.

نظریه‌ها و به‌طور کلی برداشت‌های هر فرد از واقعیت ممکن است مورد قبول سایرین نباشد. همچنین، تفکر و نظریات ما نیز پس از گذشت زمان می‌تواند با واقعیات و جریان‌های دیگر پیوند خورده و مورد چالش و سؤال قرار گیرد. این تلقی تا حدود زیادی می‌تواند مقرون به صحت باشد که بسیاری از آنچه با عنوان فن و دانش و هنر از آدمی در عرصه زندگی به منصفه ظهور رسیده است، برآمده از به هم پیوستگی به عنصر همزاد بوده است: انسان و فکر و زندگی.

رمز تداوم فلسفه، ادبیات، تاریخ و اغلب علوم انسانی و اجتماعی و همچنین راز پویایی اندیشه‌هایی که هر بار به گونه‌ای ظهور یافته و بروز می‌کنند در این سه مفهوم نهفته است. بر این اساس است که می‌توان گزاره‌های زیر را حقیقی و صحیح دانست: انسان نمی‌تواند نباشد؛ انسان نمی‌تواند زندگی نکند؛ انسان نمی‌تواند فکر نکند؛ انسان نمی‌تواند بی‌قرار نباشد؛ انسان نمی‌تواند خلق نکند، و در نهایت، انسان نمی‌تواند روایت نکند. این که ممکن است برخی از اجزا و شئون حیات و هویت آدمی بیش از آن که عینی و حقیقی باشد، روایت غنیتی و حقیقت باشد، از این جانشی می‌شود که روایت در تمام انواع خویش برآیند سه عنصر انسان و فکر و زندگی است.

تمامی وجه نظر در این نوشتار نشان دادن عواملی از تمدن‌های غربی و شرقی است که به طور جداگانه یا مشترک عناصر جدیدی را در تاریخ فرهنگ و اندیشه بنیان نهاده‌اند. بی‌جهت نیست که مقوله فکر و اندیشه - به طور مطلق - هرگز پایان نمی‌یابد و در مقوله انسان و زندگی که در خانه هستی و لانه عالم هر روز از سر گرفته می‌شوند، چونان مخزنی بی‌انتهای پایان‌ناپذیر، همواره نوشدگی و تازگی هر نوع پرواز فکری را نوید می‌دهند. بدون تفکر نمی‌توان به حقیقت زندگی دست یافت و زندگی بدون تفکر سپری نمی‌شود. در واقع زندگی بستر اندیشه و تفکر است.

البته این وضع خاص ذهنی و اجتماعی و روانی متفکر است که بیش از هر چیز دیگر کیفیت برداشت‌های او را از جهانی که با آن ارتباط دارد تعیین می‌کند. این ویژگی فراگیر همه افراد در همه دوران‌ها و در همه مکاتب بوده است و من نیز از آن مستثنا نیستم. در عین حال معرفت بشری شاهد بروز آرا و عقاید و نظام‌های متنوع فکری و هستی‌شناختی بوده است. موقعیت‌های متنوع متفکران در ارتباط با انسان و جهان، مسائلی متناسب آن موقعیت‌ها را به وجود می‌آورد. به طور کلی اندیشه شرق مملو از حقایق ماورای طبیعی است، در حالی که فکر و اندیشه غرب بیشتر طبیعت‌گرا است. تجربه بیش از نیم قرن زندگی و کار و پژوهش من در غرب همراه با زندگی و رشد و نمو اولیه در دنیای

پرتلاطم شرق و ایران به‌ویژه در دهه‌های پرتحول سال‌های جنگ جهانی دوم و بعد از آن، بی‌شک در دیدگاه‌ها و نظریاتم تأثیرگذار بوده است.

اکنون که مجموعه مقالات صاحب این قلم حلیه نشر می‌یابد، بی‌فایده نخواهد بود که پیرامون تکوین و تدوین آن‌ها در مقدمه‌ای که اینک پیش رو گشوده است، اشارت‌هایی چند گفته شود و مورد تذکر قرار بگیرد.

اشاره به این موضوع اشاره‌ای طبیعی است که این سلسله مقالات طولانی‌ترین سلسله مقالاتی است که توسط یک شخص در یک نشریه (روزنامه کیهان) و تحت عنوان ویژه خودش «ستون چشم‌انداز» در تاریخ مطبوعات و رسانه‌های مابین وجود آمده است و در حقیقت موضوع دامنه‌دار و طولانی و درازآهنگی است که به‌طور متداوم و به سنت همیشگی خودش هر هفته روزهای پنجشنبه در آن روزنامه در جایگاهی ثابت منتشر می‌شود و هرگز تعطیل نشده و از روال و جریان خود باز نمانده است. تا آن‌جا که اطلاعات تاریخ مطبوعات تا امروز نشان می‌دهد، هیچ ستونی تا این اندازه مداومت نداشته و از عمری چنین طولانی برخوردار نشده است و این موضوع بی‌علت نیست. انتشار منظم این مقالات در مدت قریب به دو دهه آن هم در یک روزنامه خاص و به صورت منظم هفتگی در ایران بی‌سابقه و در سایر نقاط دنیا کم سابقه است. به عقیده بنده، این وضعیت خود از برکات انقلاب اسلامی ایران و نظام جمهوری اسلامی است که علی‌رغم تغییرات در دولت‌ها نوعی ثبات بر آن حاکم است که فضای مساعدی برای اندیشه‌ورزی فراهم می‌آورد.

در ۲۷ اردیبهشت ۱۳۷۱ هجری شمسی برابر با ۱۷ مه ۱۹۹۲ میلادی بود که به دعوت روزنامه کیهان این سلسله مقالات با یک بررسی و تحلیل از «ریشه‌های بحران و نارضایتی در جامعه آمریکا» شروع شد. در آن هفته سیاه‌پوستان آمریکا علیه تبعیضات نژادی در لوس آنجلس دست به شورش زده بودند و ده‌ها نفر در آن حادثه کشته شده و قسمت مهمی از ناحیه این شهر زیر شعله‌های خشم و آتش اعتراضات این قشر جامعه آمریکا علیه بی‌عدالتی‌ها با خاک یکسان شده بود. این قیام و شورش سیاه‌پوستان و مستضعفان آمریکا موقعی صورت می‌گرفت که بیش از یک سال از سقوط ابرقدرت و رقیب اصلی آمریکا یعنی شوروی نمی‌گذشت و هنوز واشینگتن به موفقیت خود در جنگ خلیج فارس و حمله اولیه به عراق و صدام حسین که پایان یافته بود مباهات می‌کرد.

دولتمردان و نخبگان استراتژیست آمریکایی از «پایان تاریخ» و «انتهای ایدئولوژی» صحبت می‌کردند و این خوراک مقلدان آن‌ها در کشورهای دیگر شده بود. ولی خوشحالی و جشن تنها ابرقدرت باقیمانده این دنیا، موقتی و در حقیقت بسیار کوتاه بود. بیست سال قبل ارزیابی من از وضع داخلی آمریکا در اولین مقاله‌ام در «چشم‌انداز» در این چند جمله خلاصه می‌شد: «زنگ‌های نارضایتی

برای تنها ابرقدرت جهان به صدا درآمده است ولی در امریکا گوش‌های شنوا روز به روز کمتر می‌شود... حقیقت این است که قوری امپراتوری اقتصادی و اجتماعی داخلی امریکا ترک برداشته است ولی آبدارچی‌های این دستگاه دانسته یا ندانسته آن را تکذیب می‌کنند. به عقیده من این خود می‌تواند بزرگ‌ترین بحران‌ها را در آینده امریکا به وجود آورد. و همین‌طور هم بود و شد.

شورش لولوس آنجلس نشان می‌داد که بزرگ‌ترین دشمن و سرچشمه اصلی بحران‌های امریکا در زیرساخت‌های اجتماعی و سیاسی و اقتصادی این کشور قرار دارد و نه در فراسوی مرزهای ایالات متحده. آن عده از نخبگان امریکا که نظریه‌ها و دیدگاه‌های آنان در نتیجه سقوط ناگهانی شوروی و اسطوره جنگ سرد گسیخته بود، در جست‌وجوی دشمن جدید، مشغول تحریر رساله‌هایی مانند برخورد تمدن‌ها بودند. در سال ۱۹۹۲ امریکا علی‌رغم سقوط شوروی و پایان جنگ سرد در بحران و رکود اقتصادی عمیقی قرار گرفته بود.

جورج بوش ارشد (پدر جورج دبلیو بوش رئیس‌جمهور سابق ایالات متحده) رئیس‌جمهور آن زمان که هم شاهد فروپاشی کمونیسم بود و هم جنگ خلیج فارس را دامن زده بود و محبوبیت داخلی او در ترازوی سنجش افکار عمومی امریکا از روز ۸۰ درصد می‌گذشت، در انتخابات آن سال امریکا از بیل کلینتون نامزد حزب دموکرات‌ها شکست خورد و شوک بزرگی به عظمت جنگ‌جویانه رژیم او وارد شده بود.

اکنون که مشغول نوشتن این مقدمه هستم، پیچیدگی‌ها و تعارضات در ایالات متحده و کل جهان فزونی یافته است. در سال‌هایی که از انتشار ستون چشم‌انداز می‌گذرد نظام بین‌المللی و جهانی شاهد تحولات بزرگی بوده است. بسیاری از این رویدادها در درون تحلیل و تفسیر و اندیشه‌های بیش از ۸۰۰ مقاله منتشره مورد بحث قرار گرفته است. از کشتار و نسل‌کشی مسلمانان در بوسنی و هرزگوین در قلب اروپا گرفته تا حمله به خاک افغانستان و عراق، از انقضای فلسطین گرفته تا پیروزی اصولگرایان اسلامی در منطقه بزرگ‌تر خاور میانه، از انقلاب و کودتای به اصطلاح مخملی گرفته تا شکست پروژه‌های به اصطلاح اصلاح طلبانه امریکا و قدرت‌های اروپایی در نقاط مختلف دنیا، ستون چشم‌انداز کوشش کرده است تا حد امکان مفاهیم، واقعیات، اسطوره‌ها، شبهات و پدیده‌های عصر کنونی همچون آزادی، دموکراسی، مشارکت، مساوات، عدالت، حاکمیت، مشروعیت، نوگرایی و جهانی‌سازی را بر روی تاریخ شکافته و خوانندگان را با پدیده‌های نوآور و پایدار که برهه امروزی ما را به چالش می‌طلبند آشنا سازد.

علاوه بر این، در خلال تحلیل وقایع ایران و جهان نظریات و نگرش‌هایی ارائه گردیده است که گذشت زمان اکنون این امکان را در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد که با این رویدادها و پیش‌بینی‌ها

گام به گام همراه گردیده و خود در مورد صحت و سقم آن‌ها قضاوت و ارزیابی داشته باشند. در مجموع، این مقالات و سلسله‌نوشترها در بردارنده یک دوره بیست ساله جامع است. این دوره از سقوط امپراتوری شوروی و اقمار آن در بلوک شرق آغاز شده و به افول امپراتوری ایالات متحده آمریکا و بحران بی‌سابقه اقتصادی جهان ختم می‌شود که در مجموع بخشی از مهم‌ترین مسائل این دو دهه را در سطح بین‌المللی و در رابطه با ایران و انقلاب اسلامی ایران در بر می‌گیرد. با توجه به تحولات داخلی، دوره زمانی بعد از جنگ ایران و عراق و ارتحال بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی ایران حضرت امام خمینی قدس سره در این دو دهه، می‌توان از این دوره به عنوان یک مقطع خاص یاد کرد که اهمیت آن هنوز برای بسیاری از مردم به‌خوبی آشکار نگردیده است.

نگاه به تاریخ همراه برای بشر آموزنده و کارگشا است و تاریخ به عنوان معلمی برای انسان‌ها مطرح بوده است. بسیاری از وقایع به طرز مشابهی در طول تاریخ تکرار شده‌اند و این تکرار نشان می‌دهد که تاریخ طبق فرمول خاصی هدایت می‌شود و باید مورد ارزیابی دقیق قرار گیرد. مسیری که در این مقالات پیموده شده است صرفاً بیان تاریخی نیست بلکه از آن به عنوان پلکانی برای نظریه‌پردازی استفاده شده است و می‌توان هر یک از وقایع تاریخی را به شکل نظریه دید که مبنای نظریه‌پردازی در شرایط کنونی و آینده قرار می‌گیرد.

در این مقالات لایه‌لای مسائل جاری و اتفاقاتی که در این سال‌ها روی داده است، قدم می‌زنیم و با سیر و جست‌وجو در آن‌ها، درک و آگاهی از این رویدادهای مهم را تحقق می‌بخشیم. بنابراین مقالاتی که به ترتیب تاریخ انتشار به صورت کتاب درآمده است، خوانندگان را در جریان سیر وقایع قرار می‌دهد.

می‌گویند دنیای امروز دنیای ارتباطات است و این ارتباطات از جنبه‌های مختلفی مهم است. این مجموعه به ما می‌گویند که جهان اسلام چگونه در فرآیند و گفتمان اندیشه و آرخان تولید علم پرچمدار است. در جهانی که فرهنگ‌های مختلف رفته رفته به حقیقت اسلام و نور انقلاب اسلامی ایران علاقه‌مند می‌شوند، به‌خوبی برمی‌آید که گفتمان جدید و پویای انسانی و اسلامی، فرهنگی دینی ما در حال عبور از مرزهای تفکر و اندیشه است. اما همیشه این سؤال مطرح است که این موفقیت‌ها در عرصه جهانی چگونه به وجود می‌آید؟ بی‌شک مطالعه و تأمل در این موفقیت‌ها برای نسل جوان بسیار تعیین‌کننده و با اهمیت است. بدین ترتیب حرکت به سوی قله‌های موفقیت با شتاب بیشتری میسر خواهد بود. این موفقیت، موفقیت گفتمان‌سازی، انتقادی و نوآندیشی است و در اثر حاضر از جنبه‌های مختلف مورد توجه قرار می‌گیرد.

این مجموعه همچنین دیدگاه‌های یک فرد را از رویدادهای جهان نشان می‌دهد و نگاه او را از

دیگران جدami کند و تفاوت‌هایی را نشان می‌دهد که برخاسته از آموزه‌های فرهنگ، زندگی و تجربه اوست. این‌ها همه، در اثر عنایات الهی است که به دنبال بیش از نیم قرن زندگی و سکونت و کار و بررسی در غرب به ویژه امریکا و مسافرت‌های متعدد به کشورها و بازدید از مراکز مختلف و مجامع گوناگون و سازمان‌ها و نهادهای مختلف ممکن شده است و من خداوند را بابت این توفیق شکرگزارم. در پایان لازم می‌دانم از حمایت و تشویق مؤسسه کیهان تشکر و قدردانی نمایم. همچنین، از مسئولان و کارکنان محترم شرکت انتشارات علمی و فرهنگی که زحمت ویراستاری و انتشار مجموعه حاضر را متقبل شده‌اند، ممنون و متشکرم. در این مقدمه مجال برای شرح یاری و حمایت و پشتیبانی از دوستان و همکاران و خوانندگان بی‌شماری که در طی دو دهه گذشته و تا به حال مرا تشویق و راهنمایی نموده‌اند نیست و شرح و توصیف کمک‌های فکری و معنوی آن عده بسیاری که آثار مرا مطالعه کرده‌اند و نظر داده‌اند از حوصله این نوشتار خارج است. بار دیگر از همه کسانی که در تهیه و گردآوری و تنظیم این مجموعه ما را کمک و یاری نموده‌اند صمیمانه تشکر کنم.

فهرست مطالب سال ۱۳۷۱

۱	شورش در امریکا: ابرقدرت در بحران
۶	پول، تلویزیون، رسوایی؛ مثلث انتخابات در امریکا
۱۱	از ابن خلدون تا کنفرانس ریودژانیرو: گناهکاران محیط زیست و توبه‌های مصلحتی
	شناسنامه «جهان سوم» گم شده است: دگرگونی بین‌المللی و جست‌وجو برای جنبش جدید و
۱۶	رهبری
۲۱	غروب آسودگی در اروپا
۲۳	نگرانی غرب از تأسیس اولین جمهوری اسلامی در اروپا
۲۶	کاروان جدید و کاروانسرای قدیم: نگاهی به زیارتگاه سیاسی اروپا
۲۹	ایران و فنلاند و دگرگونی‌های جهان
۳۲	تهاجم ایدئولوژی: لیبرالیسم نو یا استراتژی جهانی غرب
۳۴	از جنگ خلیج فارس چه آموختیم؟
۳۷	روش جدید جهانی در تهاجم مغزی
۴۱	نظام بی‌نظمی و سرنوشت مسلمانان

فساد و رشوه‌خواری و تنزل مشروعیت نظام‌ها	۴۵
شیعیان عراق و سیاست امریکا	۴۹
قیمت وابستگی و اقتصاد جنگ‌گرا	۵۱
بحران در سرپر مارکت اروپا	۵۴
اسطوره‌شناسی افسانه وحدت، و سیاست تجزیه در اروپا	۵۷
آوارگان بین‌المللی	۵۹
انتخابات یا مراسم تاج‌گذاری در امریکا؟	۶۳
برنده‌ها و بازنده‌ها در امریکا	۶۶
عصر روشنگری یا بازگشت به جهالت؟	۶۹
کلیتون و فردای امریکا	۷۲
رقابت برای تسخیر بازار ایران	۷۵
تراژدی زمستان ۹۲: آیا تاریخ تکرار می‌شود؟	۷۷
کوزوو: صرب‌ها به دنبال یک قتل‌گاه دیگر	۸۰
حرمان از مدرنیسم و خشونت در آلمان	۸۲
دخالت امریکا در سوماتالی یا رفتگری پس از کثافت	۸۵
دول کشورهای اسلامی و فرصت‌های از دست رفته	۸۸
روسیه و اروپای شرقی: درس‌هایی از «جهان سوم»	۹۱
نهضت اسلامی در الجزایر و گسترش جنبش مسلمانان	۹۴
دگرگونی‌های جهانی و مشروعیت سازمان ملل	۹۷
تسلیمات اتمی برای «ما» و خلع سلاح برای «دیگران»!	۹۹
سخنی با بیل کلینتون	۱۰۲
یک نگاه جدید به خلیج فارس	۱۰۵
تقسیم بوسنی و هرزگوین یا رسوایی سیستم بین‌المللی	۱۰۸

۱۱۱	ریشه‌ها و خورشدهای انقلاب اسلامی
۱۱۴	اثرات انقلاب اسلامی در نظام‌های ملی و بین‌المللی
۱۱۸	ماهواره‌های ارتباطی، بازارهای جهانی، و ارزش‌های اجتماعی
۱۲۲	افسانه جهانی شان ویدئو و سایر رسانه‌های جمعی
۱۲۵	ویدئو در خدمت کیست؟
۱۳۰	خبر و دیدگاه‌ها در سالی که گذشت

سال ۱۳۷۲

۱۳۵	روسیه در جست‌وجوی خویشتن
۱۳۹	غرب‌گرایی بی‌پایان و بحران‌های نامرئی
۱۴۳	کشتار مسلمانان و بحران مشروعیت در نظام‌های حاکم
۱۴۵	عصر تناقضات و کاهش اعتماد
۱۴۸	روسیه یلتسین، پس از همه‌پرسی؟
۱۵۰	بوسنی - هرزگوین، افکار عمومی و سیاست خارجی آمریکا
۱۵۲	سرگیجه آمریکا در بحران بوسنی - هرزگوین
۱۵۵	جنگ سرد همچنان ادامه دارد
۱۵۷	تحولات جهانی و جنگ‌های روانی
۱۶۱	پروپاگاندا و اختراع مفهوم‌ها
۱۶۶	دکترین زور و تبلیغات
۱۷۰	جهالت سیاسی و نظام بی‌نظمی بین‌المللی
۱۷۳	در جست‌وجوی دشمن
۱۷۶	اقتصاد غرب در سراسیمگی نامعلوم
۱۸۰	روسیه آماج تهاجم فرهنگی کاپیتالیسم

۱۸۳	نقشه جدید در سخن پراکنی بین المللی امریکا
۱۸۶	رنالست های بین المللی در جست و جوی فرهنگ و تاریخ
۱۸۹	اصول گرایی غرب و تصویر اسلامی
۱۹۱	تزلزل و شگاف در وزارت خارجه امریکا
۱۹۳	تجزیه رفت انگیز بوسنی - هرزگوین
۱۹۷	سیری در تاریخ: از غرناطه تا ساریوو
۲۰۰	محله محرومان: الگوی جدید در نظام های سیاسی
۲۰۲	بحران های نامرئی
۲۰۶	روایای صلح و واقعیت تسلیم
۲۰۹	آشوب در روسیه: دریچه ای به بحران های آینده
۲۱۲	بحران مشروعیت سیاسی
۲۱۵	شورش در روسیه و اضطراب در امریکا
۲۱۷	سیاست خارجی امریکا در بن بست
۲۲۱	غرب در حالت تدافع
۲۲۴	موقعیت ایران و بیداری اسلامی
۲۲۶	هویت و اضطراب در دنیای عرب
۲۲۹	ملی گرایی و بحران هویت
۲۳۲	مسائل هویت و حاکمیت در آسیای میانه
۲۳۴	هویت اسلامی و حکومت اسلامی
۲۳۷	بی سوادی فرهنگی سیاست خارجی امریکا
۲۳۹	سنت و اقتدار سیاسی: چرا امریکا در سومالی شکست خورد؟
۲۴۴	شکایت فرانسه و اروپا از تهاجم فرهنگی امریکا
۲۴۶	سیاست های نادرست و درس های تلخ

۲۴۹	 انحطاط اجتماعی: بیلان سال در غرب
۲۵۲	 فرهنگ خشونت
۲۵۵	 خشونت در تلویزیون و ویدئو
۲۵۸	 معمای «گات» تجارت و صیانت از منافع ملی
۲۶۲	 اروپا: قاره بی ثبات
۲۶۶	 انقلاب اسلامی و دگرگونی جهانی اقتصاد
۲۶۹	 اهداف انقلاب اسلامی ایران و جهان امروز
۲۷۲	 فرهنگ قتل عام
۲۷۵	 دیپلماسی و فرهنگ سیاسی
۲۷۸	 گناهان بی بخشش
۲۸۱	 در آستانه یک فروپاشی دیگر؟
۲۸۲	 دنیا در سالی که گذشت

سال ۱۳۷۳

۲۸۵	 کاپیتالیسم و پرخاشجویی فردی و اجتماعی
۲۸۷	 جنایت و مجازات و برخوردهای فرهنگی
۲۹۰	 سازمان ملل یا سازمان قومیت‌ها؟
۲۹۳	 صعود آفریقای جنوبی و نزول اروپا
۲۹۶	 جشنواره مطبوعات و آینده رسانه‌ها
۲۹۸	 بزرگراه‌های اطلاعاتی: آیا روی خط هستید؟
۳۰۲	 در مقابله با ماهواره‌های تلویزیونی و اطلاعاتی
۳۰۵	 موقعیت ممتاز ایران برای استفاده از خلأ سیاسی در غرب
۳۰۹	 دستور روز چیست؟

۳۱۳	افزایش فساد و تبهکاری
۳۱۵	جام جهانی فوتبال و امریکا
۳۱۷	اروپا در مسیر ناسیونالیسم بزرگ‌تر
۳۱۹	نگرانی امریکا از دگرگونی‌های جدید در خاور میانه
۳۲۲	در جست‌وجوی دشمن یا دوست؟
۳۲۵	از آسیا تا اقیانوسیه: دگرگونی‌های جدید
۳۲۷	قدرت‌ها چگونه دنیا را تقسیم می‌کنند؟
۳۲۹	فاجعه‌های انسانی و مسخ حقوق بشر
۳۳۱	سازمان ملل و صدور مجوز مداخله‌گری
۳۳۴	امریکا و مسیر تجدید امپراتوری روسیه
۳۳۷	تلاش قدرت‌ها در قفقاز و آسیای مرکزی
۳۴۰	تبلیغات جهانی یا جنگ بی‌پایان
۳۴۳	تغییر محیط سیاسی در امریکا
۳۴۵	گردش اطلاعات در دنیا: از قاهره تا تامپره
۳۴۸	رشد جمعیت و اخلاق اجتماعی
۳۵۱	تهاجم امریکا و اشغال هائیتی
۳۵۵	امریکا و روسیه و سیاست‌های مداخله‌گرانه
۳۵۸	مبارزه مردم امریکا علیه تهاجم فرهنگی
۳۶۱	معمای عراق و سرگیجه غرب و دنیای عرب
۳۶۴	نظام سیاسی و مسئله کاهش مشروعیت
۳۶۶	اعراب و امپراتوری امریکا
۳۷۰	سیاست خرابکاری و نظام جهانی
۳۷۳	انتخابات و بحران‌های اجتماعی در امریکا

۳۷۶	تزلزل در نظام پارلمانی: قانون و قانون‌گذاران
۳۷۹	سیاست‌گذاری در صنایع اطلاعاتی و فرهنگی
۳۸۲	درس‌هایی که باید از مصیبت بوسنی آموخت
۳۸۵	اروپا در جست‌وجوی امنیت
۳۸۸	نهضت مقاومت اسلامی چین
۳۹۱	تلاش‌های استعماری در آخرین دهه قرن بیستم
۳۹۴	تشنج سیاسی و بحران اقتصادی در مکزیک
۳۹۷	بحران‌های سیاسی و فرهنگی در کانادا
۴۰۰	تحولات و دگرگونی‌های جدید در آمریکای لاتین
۴۰۴	بحران قدرت و رهبری در آمریکا
۴۰۷	ماجرای جوانان سلاح‌های اتمی
۴۱۰	نهضت‌های وحدت‌گرا و رهایی‌بخش
۴۱۳	سیادت و کرامت امت اسلامی
۴۱۷	گردهمایی اجتماعی جهانی
۴۱۹	زیرساخت اطلاعاتی برای کیست؟
۴۲۳	جنگ و صلح تجارتنی
۴۲۷	تزلزل پولی و بحران دلار

سال ۱۳۷۴

۴۳۱	سیاست و حکومت در سالی که گذشت
۴۳۳	بحران مشروعیت سیاسی در ممالک اسلامی
۴۳۷	سیاست فرومانده آمریکا علیه ایران
۴۴۰	ترس و اضطراب در آمریکا

سیاست مستقلی ایران برنده می‌شود	۴۴۲
برکات و آفات تبلیغات	۴۴۴
اقتدار سیاسی	۴۴۶
فشار اقتصادی و جنگ تجارتي	۴۴۸
اضطراب در جهان سرمایه‌داری	۴۵۰
داستان دلار	۴۵۲
شاخص جدید اقتدار ملی در غرب	۴۵۴
خودباختگی فرهنگی تونس: سنت آگوستین یا ابن خلدون	۴۵۶
رابطه مسلمانان و غرب: بحران ارزش‌ها در جهان «متمدن»	۴۶۰
انحصار اطلاعاتی در امریکا گسترش می‌یابد	۴۶۳
فتوحات کروات‌ها و طرح جدید غرب برای بوسنی - هرزگوین	۴۶۶
تحولات تازه عراق و اقتدار سیاسی در خاور میانه	۴۶۸
نهضت زنان	۴۷۱
تلویزیون و دگرگونی جامعه امریکا	۴۷۵
ثروت ملی چیست؟	۴۷۷
توطئه غرب در بوسنی و فلسطین: صلح بدون عدالت!	۴۷۹
کودکان کارگر	۴۸۲
دسته‌بندی‌های نژادی در امریکا: آتش زیر خاکستر	۴۸۴
سیاهپوستان امریکا در جست‌وجوی رهبری	۴۸۶
«سازمان ملل متحد» یا «سازمان دول مختلف»	۴۸۹
جدایی و اتحاد ملت‌ها: شکاف در دنیای صنعتی	۴۹۱
یونسکو: دانشسرا یا وزارتخانه؟	۴۹۴
انگیزه و منافع امریکا در بوسنی	۴۹۷

قرارداد تحمیلی صلح، یا تجزیه بوسنی	۵۰۰
امریکا، حقوق بشر و مشروعیت حکومت‌های مورد حمایت	۵۰۳
نقش هویت و مشروعیت و حقانیت در تثبیت و تزلزل نظام‌ها	۵۰۵
تفاوت افغانستان و بوسنی و تبلیغات غرب علیه مسلمانان	۵۰۸
احزاب سیاسی و بحران نظام‌ها	۵۱۱
سیاست امریکا، لجاجت یا منطق؟	۵۱۴
اصل حاکمیت و مسئله احزاب سیاسی در غرب	۵۱۶
علل تزلزل احزاب سیاسی در غرب	۵۱۹
جایگاه احزاب سیاسی در نظام اسلامی	۵۲۱
جنایت بدون مجازات: کشتار جمعی مسلمانان	۵۲۴
امریکایی‌ها به همدیگر و به مؤسسات خود اعتماد ندارند	۵۲۷
انقلاب اسلامی و امت اسلامی	۵۲۹
انتخابات امریکا و بی‌اعتمادی و بی‌تفاوتی مردم	۵۳۲
خیزش اقتصادی و عدالت اجتماعی در آسیا - پاسیفیک	۵۳۶
جلوهای دیگر از ریاکاری غرب: به سوی بردگی یا فرار از بردگی؟	۵۳۹
لیبرالیسم ایدئولوژی نیست، بت پرستی است	۵۴۲
بیداری اسلامی و تشدید بحران‌های اجتماعی در غرب	۵۴۴

سال ۱۳۷۵

اتحادیه و تفرقه در اروپا	۵۴۹
کشورهای اسلامی و مشکل جهانی مسکن	۵۵۲
سیاست خارجی امریکا: اشتباهات و امیدها	۵۵۵
نقش ایران در امنیت منطقه	۵۵۸

دانش و برتری قدرت: تیغ تیز اطلاعات در دست کیست؟	۵۶۰
اشتباه دکارت و عقب‌گرد بزرگ غرب	۵۶۳
آثار منفی تحریم اقتصادی ایران و ترقی قیمت بنزین در امریکا	۵۶۷
دانش اسلام‌رایی و گرایش‌های شرق‌شناسان غربی	۵۷۰
بحران دموکراسی و تلاش قدرت‌ها	۵۷۴
انتخابات روسیه و اسرائیل: امنیت فردی و امنیت ملی	۵۷۷
ترکیه، عامل نگرانی	۵۸۰
بحرین در تله بحران راه نجات چیست؟	۵۸۱
چگونه تحولات روسیه را درک و ارزیابی کنیم	۵۸۴
عربستان و بحران مشروعیت و هویت	۵۸۸
بزرگ‌ترین ناقض حقوق بشر کیست؟	۵۹۱
غرب سکولار و متاع نادر سیاست بین‌المللی	۵۹۴
بازی‌های المپیک، نموداری از نظام جهانی	۵۹۶
امنیت داخلی و محدودیت آزادی‌های فردی در امریکا	۵۹۹
مشکلات امریکا در مبارزه علیه ایران	۶۰۲
فرهنگ و ارتباطات: سلطه‌جویان جهانی و مقاومت‌کنندگان بومی	۶۰۵
نقش عراق در سیاست خارجی امریکا	۶۰۸
محور جنگ و امپراتوری امریکا	۶۱۱
نقش مطبوعات در سیاست خارجی	۶۱۴
تجاوز و دفاع در فلسطین	۶۱۸
دموکراسی یا انگاره‌سازی در امریکا	۶۲۰
طالبان، وسیله امریکا برای تسلط بر منطقه	۶۲۳
پیشنهاد برای حل بحران افغانستان	۶۲۷

ریشه گسیختگی و بحران‌های سیاسی	۶۳۰
ریاست جمهوری «امپراتوری»	۶۳۳
عامل بحران پاکستان چیست؟	۶۳۶
آوای مرگ و «کثرین» تجارت آزاد»	۶۴۰
جابه‌جایی قدرت: اسلام‌گرایی و قوم‌گرایی و حکومت در مالزی	۶۴۴
اخلاق و بد اخلاقی مطبوعاتی	۶۴۷
پیشنهاد تأسیس انجمن جهانی روزنامه‌نگاران مسلمان	۶۵۲
پایه‌های اسلامی اخلاق مطبوعاتی	۶۵۶
ضرورت مطبوعات اسلامی برای نظام اسلامی	۶۵۸
ویژگی‌های مطبوعات اسلامی	۶۶۲
پیامد انگاره‌سازی‌های جنگ خلیج فارس	۶۶۵
دنیای عرب و تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات	۶۶۸
امریکای کلینتون و گینگریچ	۶۷۱
ریشه‌های پیروزی انقلاب اسلامی	۶۷۴
عدم شناخت امریکا از نیروهای اجتماعی در ایران	۶۷۷
انقلاب اسلامی و سردرگمی جامعه‌شناسی غرب	۶۸۱
سیاست‌های غرب و «اسلام میانه‌رو»	۶۸۴
احیای معنویت اسلامی در چین	۶۸۷
چین و ایران و ترکیه، سه نمونه بارز سیاست دوگانه امریکا	۶۹۰

سال ۱۳۷۶

اصلاحات یا انقلاب؟ نگاهی به اقتصاد امریکای لاتین	۶۹۵
ورشکستگی سیاست‌های مداخله‌جویانه غرب	۶۹۸

سال ۱۳۷۱

شورش در امریکا: ابرقدرت در بحران (۱۳۷۱/۲۷)

زنگ‌های ناراضانی برای تنها «ابر قدرت» به صدا درآمده ولی گوش‌های شنوا در امریکا روز به روز کمتر می‌شود. شورش مردم در لوس آنجلس، دومین شهر پرجمعیت و بزرگ امریکا واقع در ایالات کالیفرنیا؛ این ناحیه را برای چند روز به آتش کشید و نزدیک به ۴۰۰ نفر کشته و بیش از ۴۰۰ نفر مجروح به جا گذاشت و قریب به ۳۵۰۰ نفر را به زندان فرستاد. حمله شورشیان به مؤسسات دولتی و خصوصی، که آمیخته با غارت و تاراج بود، مسئولان دولتی ایالتی و فدرال این کشور را مجبور کرد تا حدود پنج هزار سرباز انتظامی به لوس آنجلس بفرستند.

روزهایی که این شورش ادامه داشت، خیابان‌های شهر به صحنه‌های جنگ بین پلیس و مردم، بین سیاه و سفید پوست، بین نژاد زرد و لاتین و فرقه‌های مختلف دیگر تبدیل شده بود. خسارات مالی وارده تقریباً یک هزار میلیون دلار تخمین زده شد، ولی خسارات انسانی و اجتماعی هنوز قابل سنجش نیست. اعتراض مردم در شهرهای دیگر امریکا به اندازه لوس آنجلس نبود ولی تظاهرات علیه ظلم و ستم، که در این جامعه مشهود است، در ایالات مختلف به وقوع پیوست. دولتمردان و دیوان سالاران شهرهای نیویورک، واشینگتن، شیکاگو و دیگر مراکز پرجمعیت امریکا دست به دعا بودند که این بحران به شهرهای آن‌ها سرایت نکند ولی هیچ معلوم نیست که در جرعه‌های احتمالی آتشین آینده نواحی دیگر امریکا از این بحران مصونیت داشته باشند.

به طور خلاصه، شورش لوس آنجلس و تظاهرات در شهرهای مختلف آمریکا تنها اعتراض به عمل خشونت‌آمیز چند تن از افسران پلیس نبود، بلکه ریشه‌های عمیق‌تری داشت که در سال‌های اخیر در نتیجهٔ تنزل سطح اقتصادی و اخلاقی و اجتماعی و سیاسی آبیاری می‌شد. فساد و سوء استفاده در طبقات بالا از مشروعیت نظام کاست و این جرئت را به مردم داد که از فرصت‌هایی مثل لوس آنجلس استفاده کنند و به نفع خود وارد معرکه شوند. شورش لوس آنجلس همچنین نشانهٔ آن است که، علی‌رغم توانایی و قدرت نظامی و تکنولوژی ابرقدرت‌ها در سطح ملی و جهانی، کشورهای مثل آمریکا از تشنج‌های سیاسی و شورش‌های داخلی که نظام اقتصادی و سیاسی آن‌ها را به لرزه دریاورد مصون نیستند. به گفتهٔ بسیاری از ناظران و مفسران غرب که سال‌ها سر در برف کرده، گوش به حرف دیگران نمی‌دادند؛ دیای غرب از جمله آمریکا دورهٔ تحولاتی سریع را می‌گذراند. در عرض دو سال، یکی از دو ابرقدرت و امپراتوری بزرگ غرق و نابود شد و حداقل پانزده کشور جدید و «مستقل» متولد شده‌اند. ریگان، که تا چهار سال پیش به رهبران شوروی سابق ناسزا می‌گفت، هنگام شورش لوس آنجلس به میخائیل گورباچف در مزبوع خود در کالیفرنیا خوش آمد گفت و روز بعد عکس این دو شخصیت سیاسی، هر دو مزین به کلاه کابویی، در صفحهٔ اول نیویورک تایمز چاپ شد. کیست که نگوید این دوره «آخر تاریخ» است.

پول، تلویزیون، رسوایی؛ مثلث انتخابات در آمریکا (۱۳۷۱/۳/۶)

در غرب خبری نیست، هرچه هست، رپرتاژ و تصویر است. ایالات متحدهٔ آمریکا که در سال‌های اخیر به عنوان سخنگوی دموکراسی و انتخابات عادلانه به ممالک دیگر نصیحت می‌دهد، خود در گرداب مشروعیت انتخاباتی و بحران رهبری قرار گرفته است. در سال قبل رئیس‌جمهور پیشین آمریکا، جیمی کارتر با سر و صدای زیادی همراه یک هیئت به نیکاراگوئه رفت تا ناظر انتخابات آن‌جا باشد و مهر «صحیح است» به دموکراسی آن‌جا بزند. در دو سال اخیر، دخالت آمریکا برای برقراری «دموکراسی» در اروپای شرقی و آسیای مرکزی یکی از اهرم‌های سیاست خارجی این کشور بوده است. مضحک است که خود آمریکا برای حفظ «دموکراسی» خودش احتیاج به نصیحت دارد و دنبال کارشناس است تا سیستم خود را معماری کنند. آن عده از افراد و ممالکی که شیفتهٔ الگوهای سیاسی و اقتصادی آمریکا شده و تمایلی به آن سیستم پیدا می‌کنند، بهتر است قبل از تصمیم‌گیری و مشخص کردن سیاست‌های خود، برش و توانایی و تداوم سیستم آمریکا را با چشم باز و با دقت فوق‌العاده مورد مطالعهٔ ذره‌بینی قرار دهند. جریان انتخابات رئیس‌جمهوری و کنگرهٔ آمریکا یک آزمایشگاه برای مطالعهٔ این امر است. امروز سه ضلع مثلث انتخابات آمریکا که بر این سیستم حاکم هستند عبارتند از: ۱- پول ۲-